

Ks. Tomasz Jakubiak

Warszawa

Aplikacja owoców Mszy św.

Wstęp

„Źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego jest Eucharystia. Inne zaś sakramenty, tak jak wszystkie kościelne posługi i dzieła apostołstwa, wiążą się ze świętą Eucharystią i do niej zmierzają. W Najświętszej bowiem Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, a mianowicie sam Chrystus, nasza Pascha” (KKK 1322)¹. Ofiara obecna w Eucharystii jest tą samą ofiarą, której sprawcą był Jezus w czasie ostatniej paschy. Msza reprezentuje i uobecnia dar, jaki Jezus złożył ze swego życia. Jak zauważa Sobór Trydencki, Ofiara Eucharystyczna pozwala ofierze Jezusa Chrystusa interweniować w naszym czasie w sposób skuteczny, „przebłagalny”². Z tego też tytułu ma realną skuteczność, a nie tylko doniosłe znaczenie³. Będąc substancjalnie tą samą ofiarą, jaka była złożona na Krzyżu, posiada tą samą nieskończoną, istotową wartość. Każda Msza: oddaje chwałę, jest przebłaganiem, dziękczynieniem złożonym Bogu. Zabezpiecza przed powrotem do grzechu i chroni przed karą, oraz wyprasza wszel-

---

¹ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, Poznań 1994.

² Por. Sobór Trydencki, Sesja 22, 17.09.1562, [w:] *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, opr. A. Baron, H. Pietras, t. 4, Kraków 2005, s. 640–641.

³ H. Bourgeois, B. Sesboüé, P. Tihon, *Historia dogmatów*, t. 3, *Znaki zbawienia*, Kraków 2001, s. 276.

kie możliwe dobra i nieprzebrane łaski. Niemożliwe jest wyznaczenie granicy skuteczności Mszy św. w liczbie i jakości jej owoców. Mimo że ofiara Krzyża jest nieprzebrana, pozostaje ograniczona w czasie aplikacji⁴.

I Zasady ogólne

Praktyką Kościoła jest sprawowanie Mszy, tak by uzyskać różne łaski⁵. Skuteczność owoców Mszy św. zależy nie tylko od Chrystusa, ale również od dyspozycji, woli, akceptacji tych, za których jest ofiarowana⁶. Owoce te mogą wzrosnąć w rezultacie specjalnych modlitw Kościoła, takich jak np. Msze wotywnie⁷, Msze w czasie zewnętrznych uroczystości, Msze śpiewane, lub wskutek ofiarowania jałmużny albo stypendium⁸ na rzecz aplikowania Mszy oraz przez udział w samej Ofierze Mszy⁹.

Według teologów i liturgistów Msza św. może w jednym czasie przynieść trzy rodzaje owoców duchowych. Pierwszą kategorię stanowią tzw. owoce wspólne (*generalis, comunis, universalis*), które obdarowują cały Kościół. Tego owocu kapłan nie może wyłączyć ze swojej intencji, ponieważ Eucharystia zgodnie ze swoją naturą jest celebrowana w imieniu Kościoła i Chrystusa. Wystarczy, kiedy kapłan posiada ogólną intencję sprawowania Eucharystii zgodnie z wolą Kościoła. Ta kategoria owoców nie uszczupla się na skutek wielości in-

⁴ Por. N. Halligan, *The Sacraments and their celebration*, New York, s. 71.

⁵ Por. J. M. Huels, *Stipends in the New Code of Canon Law*, „Worship”, 1983, vol. 57, nr 3, s. 218; Paulus VI, Motu proprio *Quaedam capita de facultatibus ad Missarum stipendia pertinentibus statuuntur „Firma in traditione”*, 13.06.1974, AAS, 1974, vol. 66, s. 308.

⁶ Por. Św. Tomasz z Akwinu, *Suma teologiczna*, t. 28, London 1974, III, q. 79, art. 3.7, ad 2, s. 129–131, 138–139 (tłum. S. Piotrowicz); Pius XII, Litterae encyclicae *Mediator Dei*, 20.11.1947, AAS, 1947, vol. 39, s. 539–595.

⁷ Pojęcie „Msza wotywna” pojawiło się w VII w. i oznacza Mszę sprawowaną albo w określonych okolicznościach, np. dla uczczenia relikwii, wypełnienia złożonego ślubu, w sytuacji choroby, podróży, w intencji spraw publicznych (wojna), z powodu kataklizmów, albo z racji związania z poszczególnymi dniami tygodnia. Por. B. Nadolski, *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 988–989.

⁸ Zwyczaj składania ofiar na określoną Mszę św., żeby otrzymać z niej obfitsze owoce duchowe, rozwijał się stopniowo od VIII wieku, a przyjął się powszechnie w XII w. Równocześnie dary w naturze były coraz częściej zastępowane ofiarami pieniężnymi, które ze względu na większą trwałość i użyteczność stały się z czasem prawie wyłącznymi ofiarami składanymi z okazji Mszy św. Por. P. Hemperek, W. Góralski, F. Przytuła, J. Bakalarz, *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r.*, t. 3, Lublin 1986, s. 142.

⁹ Por. N. Halligan, *The Sacraments...*, dz. cyt., s. 72.

tencji szczegółowych, bądź łask osobistych. Z tego owocu nie korzystają tylko ci wierni, którzy stawiają temu przeszkodę. Sposób korzystania z tej kategorii owoców zależy od wielu czynników i dlatego jest pośredni lub bezpośredni, omylny albo nieomylny¹⁰.

Drugą grupę owoców Mszy św. stanowią owoce osobiste (*specialissimus*). Spływają na składającego ofiarę kapłana i nie mogą być ofiarowane nikomu innemu za złożone w tym celu stypendium. Zdaniem M. Pastuszki owoc ten może być błagalny, przebłagalny i zadośćuczynny i nie może być, przynajmniej w całości przekazany innym. Absolutnie nie można go komuś ofiarować z powodu przyjęcia ofiary w tym celu¹¹. Ta kategoria owoców spływa również na tych, którzy są z celebrującym kapłanem złączeni w sposób szczególny, np. asystujących, posługujących, uczestniczących we Mszy, oferujących chleb i wino itp.¹². Skuteczność tej kategorii owoców zależy od własnego przyłgnięcia do Ofiary Eucharystycznej. Liczba osób uczestniczących we Mszy św. nie wpływa na uszczuplenie tej grupy łask. Jak zauważa W. Granat, „Msza św. odprawiana przez kapłana będącego w grzechu ciężkim nie jest pozbawiona skutków płynących z samej ofiary (*ex opere operato*), ani z ofiary całego Kościoła, natomiast kapłan popełnia wówczas grzech ciężki i zawiązuje tragiczny węzeł, bo równocześnie buduje królestwo Boże i je rozwała”¹³.

Trzecią grupę owoców teolodzy określili terminem: specjalne – szczególne (*ministerialis, medius, specialis*). Ta część owoców (łask) jest pozostawiona do wolnej dyspozycji celebrującego Eucharystię kapłana i spływa, wskutek wyraź-

¹⁰ Nieomylnie (*infallibiliter*) wypływają skutki uzależnione wyłącznie od ważności Mszy św., czyli że są one zawsze osiągalne, o ile Msza św. jest ważna. Omylnie – sprowadzane są skutki zawisłe od obecności czynników niewpływających na ważność Mszy św., jak np. stan łaski kapłana lub wiernych. Bezpośrednio, gdy skutek płynie wprost z Ofiary Mszy św., jak np. zadośćuczynienie za dusze w czyśćcu. Pośrednio, gdy skutek następuje za pośrednictwem skutków innych i poprzedzających go, jak. np. nawrócenie niewierzącego, względnie usprawiedliwienie grzesznika, który najpierw otrzymuje łaski prowadzące go do np. sakramentu pokuty lub żalu doskonałego. Por. W. Granat, *Sakramenty święte*, cz. 1. *Sakramenty w ogólności. Eucharystia*, Lublin 1961, s. 371–372, 378.

¹¹ Według W. Granata istnieje opinia sporna wśród teologów, czy wspomniany owoc Mszy św. może być odstąpiony np. za dusze w czyśćcu albo za żywych. Zdaniem autora, wydaje się, że wartości samego czynu odstąpić nigdy nie można, dobro jednak zdobyte przez ową czynność może być odstąpione. Por. tamże, s. 379.

¹² Zdaniem niektórych posługujący do Mszy św. nie uczestniczą w owocach osobistych (*specialissimus*), lecz w owocach nazywanych – *fructus ministerialis*.

¹³ W. Granat, *Sakramenty święte*, dz. cyt., s. 379.

nej aplikacji kapłana celebrującego, na tego, za kogo Msza św. jest sprawowana, niezależnie od obecności na Mszy św.¹⁴. Dzieje się tak dlatego, że to właśnie on sam sprawuje ofiarę Mszy św. w imieniu Chrystusa¹⁵. Godziwość takiej aplikacji opiera się na zwyczaju aprobowanym przez Kościół i po prostu wyraża to, że ktoś w sposób zgodny z wolą Bożą chce skorzystać z Ofiary Mszy św. dla siebie lub modli się za innych¹⁶. Udział w tej kategorii łask jest prawdopodobnie zmniejszony na skutek aplikowania ich w intencji większej liczby osób bądź celów.

Na marginesie należy zaznaczyć, że wierni zawsze mogą łączyć swoje intencje i ofiary, aby została odprawiona jedna Msza św. w ich intencji. Sytuacja taka może zajść np. wtedy, gdy sąsiedzi zamawiają wspólnie Mszę za zmarłego lokatora – zbiorowy jest wtedy ofiarodawca, a nie Msza św.; albo np. grupa osób zamawia Mszę w intencji chociażby górników na wspomnienie św. Barbary. Całkiem różna jest sytuacja kapłana, który bez różnicy zbiera ofiary wierznych przeznaczone na odprawienie Mszy według określonej intencji, „zbiera je w jedną ofiarę i czyni zadość im w jednej Mszy św.”, sprawując tzw. „Mszę św. zbiorową”, co wiąże się z poważnym ryzykiem niezadośćuczynienia obowiązkowi wynikającemu ze sprawiedliwości względem ofiarodawców. Kapłani, którzy gromadzą ofiary na Msze św., w określonych intencjach wierznych i bez wiedzy ofiarodawcy, łącząc je razem, odprawiają jedną tylko Mszę św., w tzw. intencji zbiorowej, będąc przekonani, że w ten sposób zadośćuczynili przyjętym zobowiązaniom, naruszają przepisy kan. 948 *Kodeksu prawa kanonicznego* i są proporcjonalnie odpowiedzialni w sumieniu. Zgodnie z kan. 1385 KPK z 1983 r. ci, którzy niezgodnie z prawem czerpią zysk z ofiar mszalnych, powinni być ukarani cenzurą albo inną sprawiedliwą karą. Najwyższy Ustawodawca aprobując 22 stycznia 1991 r. normy dekretu w sprawie intencji mszalnych wydanego przez Kongregację ds. Duchowieństwa, dopuścił sytuację łączenia składanych przez wierznych ofiar i ofiarowywania ich w jednej intencji zbiorowej, jeśli wierni zostali o tym uprzednio poinformowani w sposób wyraźny oraz jednocześnie wyrazili dobrowolną zgodę. Praktyka ta stanowi wyjątek od obowiązującego prawa i jest obwarowana następującymi warunkami: łączenie intencji może

¹⁴ Por. M. F. Mannion, *Stipends and Eucharistic Praxis*, „Worship”, 1983, vol. 57, nr 3, s. 203.

¹⁵ Por. Pius VI, *Constitutio apostolica Auctorem fidei*, 28.08.1794, [w:] *Codicis iuris canonici fontes* [dalej: CIC Fontes], vol. 2, nr 475, s. 682–714.

¹⁶ W. Granat, *Sakramenty święte*, dz. cyt., s. 378.

mieć miejsce tylko dwa razy w tygodniu, a czas i miejsce mają być publicznie znane; suma przewyższająca ofiarę ustaloną w diecezji powinna zostać przekazana ordynariuszowi na określone prawem cele¹⁷. Jak zauważa R. Sobański, przytoczony dekret był odpowiedzią Kongregacji na praktykę panującą w biednych krajach, w których wierni dawali skromne stypendia bez wyraźnej prośby by została ofiarowana Msza w określonej intencji¹⁸.

Wracając do przerwanej wątku, zdaniem K. Rahnera, ta kategoria łask (łaski specjalne – szczególne) jest zależna od pobożności zamawiającego intencję. Według M. Pastuszki owoc ten albo uprasza łaskę, albo ma charakter przebłagalny lub zadośćuczynny. Osoba, której celebrans przeznacza ten owoc, osiąga go w sposób niechybny, jeśli tylko nie stawia przeszkody do jego osiągnięcia. Podmiotem, za który celebrans może aplikować Mszę św. (poza świętym, błogosławionym i potępionym), jest każdy człowiek żyjący i zmarły. Świętym i błogosławionym, zdaniem wspomnianego autora, można wyprosić pomnożenie ich kultu. Za potępionego zaś nie można aplikować owoców Mszy św., ponieważ nie zmieni to jego sytuacji. Jednak należy podkreślić – modlić się możemy za każdego, ponieważ nie mamy pewności, kto tak naprawdę jest potępiony¹⁹.

Wśród teologów nie ma pełnej zgody na temat, która kategoria owoców jest udziałem wiernych uczestniczących we Mszy św. Niektórzy autorzy są zdania, że pierwsza a inni, że druga²⁰. Są jednak i tacy, zdaniem których uczestnicy Mszy św., jako „drugorzędni szafarze” Ofiary Eucharystycznej mają, stosownie do funkcji i zadania, niezależny od szafarza Eucharystii, udział w przydziale specjalnych łask żywym i umarłym. Teoria ta nie spotkała się jednak z większym poparciem²¹.

Pojawiają się również bardziej radykalne teorie na temat specjalnych owoców Mszy św. Według jednej z nich, powołującej się na motu proprio Pawła VI

¹⁷ Por. Sacra Congregatio pro Cleris, Decretum *Quoad stipendia a sacerdotibus pro Missis celebrandis accipienda, regulae quaedam dantur*, 22.02.1991, AAS, 1991, vol. 83, s. 443–446.

¹⁸ R. Sobański, *Uwagi na marginesie dekretu o tzw. intencjach zbiorowych*, „Wiadomości Archidiecezji Gnieźnieńskiej”, 1995, nr 12, s. 944–948.

¹⁹ Por. K. Rahner, A. Häussling, *The Celebration of the Eucharist*, New York, s. 79–84; M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia według Kodeksu prawa kanonicznego Jana Pawła II*, Kielce 1997, s. 42.

²⁰ Por. J. Pascher, *Die „Früchte“ der heiligen Messe*, [w:] *Christliche Existenz und Erziehung. Festschrift Steffes*, Münster 1954, s. 51

²¹ Por. G. Montague, *Problems in the Liturgy*, Dublin 1958, s. 53.

Firma in traditione, skuteczność tych łask nie zależy od intencji kapłana sprawującego Mszę św., ale od wiary osoby składającej stypendium oraz jej zjednoczenia z męką Chrystusa²². Innymi słowy specjalne owoce Mszy św., nie byłyby więc skutkiem aplikowania owoców Mszy św. przez kapłana w szczególowej intencji, lecz skutkiem osobistego zaangażowania ofiarodawcy stypendium mszalnego²³. Warto nadmienić, że pogląd ten jest jednostkowy, a dotychczasowa praktyka Kościoła w składaniu Ofiary Mszy w szczególowej intencji wypływa z tradycyjnej doktryny o tzw. owocach Eucharystii²⁴.

Koncentracja na związku intencji szczególowej ze stypendium mszalnym skłoniła J. Kenny'ego do wysunięcia postulatu o zmianę dotychczasowego prawa o aplikowaniu owoców Mszy. Zdaniem wspomnianego autora, w krajach, gdzie parafie utrzymują się ze składek wiernych, owoce specjalne powinny być aplikowane w intencji całej parafii. Nie powinno być tak, że osoba ofiarująca małą część przychodów parafialnych, ma udział całkowity w specjalnych owocach Mszy św.²⁵.

W historii teologii pojawiły się także rozważania na temat „wspomnień” zawartych w czasie Mszy św. Starano się odpowiedzieć na pytanie, jak jest ich wartość oraz czy przypadkiem nie uszczuplają one specjalnych owoców Ofiary Mszy św. Jak zauważają G. Montague, kard. Bona, wspomnienie zawarte w słowach „pro quibus tibi offerimus” lub „qui tibi offerunt” dopóki nie jest połączone ze specjalną intencją kapłana, nie powoduje umniejszenia *ex opere operato* owoców Mszy św., a co za tym idzie, nie uszczupla specjalnych łask. Wspomnienie jest raczej formą błagania, które czerpie nieograniczoną, specjalną wartość ze złączenia z Eucharystią²⁶.

Jak widać, w zasięgu zainteresowania kanonistów znalazła się trzecia kategoria owoców Mszy św.

Aplikacja Mszy św. musi być habitualna i obiektywnie określona przed konsekracją²⁷. To obiektywne określenie nie oznacza wcale, że intencja musi być znana kapłanowi. Istnieje możliwość aplikowania tzw. intencji ukrytej,

²² Por. Paulus VI, *Motu proprio Firma in traditione...*, dz. cyt., s. 308.

²³ Por. J. M. Huels, *Stipends...*, dz. cyt., s. 218–120.

²⁴ Por. J. Calvo-Álvarez, *The Offering Made for the Celebration of Mass*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 3/1, Montreal Chicago 2004, s. 694.

²⁵ Por. J. Kenny, *Mass Stipends: Origin and Relevance*, „Homiletic and Pastoral Review”, R. 64, 1964, nr 10, s. 842–850.

²⁶ Por. G. Montague, *Problems...*, dz. cyt., s. 55.

²⁷ Por. J. Manzanares, *L'Eucaristia*, [w:] *I sacramenti della Chiesa*, Bologna 1989, s. 88.

znanej bardziej pod innym terminem – *dantis*, czyli aplikowania owoców Ofiary Eucharystycznej według intencji ofiarodawcy, która zdaniem N. Halligana powinna być jednak jasno sformułowana, w księdze: stypendiów, intencyjnej przełożonego itp. Zgodnie z opinią wspomnianego autora nieważna jest intencja skierowana do kapłana listownie bez podania dalszych szczegółów jej dotyczących²⁸.

Mimo że habitualna intencja szafarza jest wystarczająca i polega na tym, że raz aplikowana jest ważna do odwołania, to jednak aktualna i wyraźna jest bardziej preferowana. Nawet jeśli każdy ksiądz może wzbudzić intencję z wyprzedzeniem, to jednak lepiej by było, gdyby została sformułowana przez niego przed samym rozpoczęciem Mszy. Odwołanie intencji przed zakończeniem konsekracji czyni aplikowanie owoców Mszy św. nieważnym i nieskutecznym.

Zdaniem L. Chiappetty mimo, że kodeks nic nie mówi o ofiarowaniu Mszy z wyprzedzeniem, niedopuszczalne jest odprawianie Mszy w spodziewanej intencji, przed jej sformułowaniem²⁹. Innymi słowy, Eucharystia nie może być ofiarowana pod warunkiem, że ktoś w przyszłości: o nią poprosi, za nią złoży ofiarę. Odmiennego zdania wydawał się być M. Huftier. Dopuszczał odprawianie Mszy św. przez misjonarza za zmarłych współbraci z wyprzedzeniem, w sytuacji, kiedy komunikacja była utrudniona, a poczta przekazywała wiadomości z opóźnieniem, pod warunkiem, że intencja była precyzyjnie określona³⁰. Według N. Halligana, przy wzbudzaniu intencji wiążące są warunki dotyczące teraźniejszości bądź przeszłości, takie jak np. „zamierzam ofiarować intencję za Jana pod warunkiem, że nie jest martwy”³¹.

Dozwolone jest wspólne aplikowanie określonej liczby Mszy w intencji określonej liczby osób lub „rzeczy” w sytuacji, kiedy kapłan nie jest w stanie zapamiętać lub nie zna właściwego porządku przyjętych zobowiązań. W przypadku zwykłej pomyłki celebransa w aplikowaniu owoców Mszy św., tak że osoba zmarła zostanie wzięta przez niego za żywą i odwrotnie, albo kobieta zostanie potraktowana jako mężczyzna, aplikacja pozostaje ważna, a obowiązek ciążący na odprawiającym Mszę św. kapłanie wypełniony. Jeśli kapłan aplikuje kilka intencji mszalnych w czasie jednej Mszy bez prawa do tego, istnieje prze-

²⁸ Por. N. Halligan, *The Sacraments...*, dz. cyt., s. 74.

²⁹ Por. L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico – pastorale*, t. 2, Naples 1988, s. 56.

³⁰ Por. M. Huftier, *Application de Messes*, „L'Ami du Clergé”, 1965, nr 29, s. 462.

³¹ Por. N. Halligan, *The Sacraments...*, dz. cyt., s. 73.

konanie, że tylko ostatnia sformułowana przez niego intencja, będąc aktualną, mocniej wyrażającą jego wolę, wypełnia zobowiązanie mszalne.

Zdarzają się także sytuacje, kiedy sprawujący Eucharystię kapłan nie wzbudzi szczególnej intencji, lub aplikuje owoce Mszy św. nieważnie³². Wtedy prawdopodobnie specjalne łaski przypadają: jemu samemu lub komuś innemu szczególnie, kiedy wzbudził taką generalną intencję, albo spływają do duchowego skarbcza Kościoła³³.

Na zakończenie jeszcze kilka uwag na temat tzw. Mszy św. gregoriańskiej – tzw. gregorianki – czyli trzydziestu Mszy aplikowanych w intencji jednego zmarłego. Dnia 11 marca 1884 r. Kongregacja Odpustów odpowiedziała twierdząco na postawione pytanie, czy zaufanie którym wierni obdarowują trzydzieści Mszy zwanych pospolicie gregorianką, jest skuteczne z przyjęcia Bożego miłosierdzia dla dusz w czyśćcu, dla ich uwolnienia; czy praktyka ta jest pobożną i rozumną i czy jest zaaprobowana przez Kościół. Odpowiedź pozytywna Kongregacji została dnia 15 marca tegoż samego roku zaaprobowana przez papieża Leona XIII³⁴.

Jak zauważa M. Pastuszko, w praktyce wymagano, aby Msze gregoriańskie były aplikowane w ciągu trzydziestu dni bez jakichkolwiek przerw, i to bez względu na przyczyny takiej przerwy. Autorzy zgadzali się co do tego, że gregorianka może być przerywana na ostatnie trzy dni Wielkiego Tygodnia, byle po tych trzech dniach uzupełniono aplikację Mszy Świątych, tak żeby w sumie było trzydzieści Mszy. Natomiast nie zgadzali się pisarze co do skutków ewentualnego przerywania gregorianki, jeśli działo się to bez żadnej winy po stronie aplikującego. Felix-Maria Cappello uważał, iż opinia, która dopuszczała możliwość przerywania gregorianki, jeśli dzieje się to bez winy aplikującego, jest *sententia non solum probabilior, sed omnino certa*³⁵. 24 lutego 1967 r. na polecenie Papieża Kongregacja Soboru wydała deklarację, według której ciąg *Mszy gregoriańskiej*, kiedy jest niespodziewanie przerywany

³² Chodzi o sytuację nieważnego aplikowania owoców Mszy ważnie odprawianej.

³³ Por. N. Halligan, *The Sacraments...*, dz. cyt., s. 74.

³⁴ „Utrum fiducia qua Fideles retinent, celebrationem triginta Missarum, que vulgo Gregorianae dicuntur, uti specialiter efficacem ex beneplacito et acceptatione divinae Misericordiae ad animae a Purgatorii poenis liberationem pia sit et rationabilis, atque praxis eisdem Missas celebrandi sit in Ecclesia probata?” (Affirmative – Sacra Congregatio Indulgentiarum, Responsa, 15.03.1884, „Acta Sanctae Sedis”, 1906, vol. 16, s. 509).

³⁵ M. Pastuszko, *Najświętsza Eucharystia ...*, dz. cyt., s. 43.

przez przeszkodę – *ex improvisio impedimento* – (np. chorobę) lub dla innych rozumnych powodów – *ex alia rationabili causa* – (np. celebrowanie Mszy pogrzebowej bądź ślubnej), z zarządzenia Kościoła zachowuje owoc wstawieniczy, który owoc tejże gregoriance praktyka Kościoła i pobożność wiernych przypisała, lecz kapłan – celebrans pozostaje silnie zobligowany do uzupełnienia jak najszybciej (*quamprimum*) aplikacji Mszy do liczby trzydziestu. Ordynariusze zostali zobligowani do należytego czuwania, aby nadużycia nie wkraśli się w przedmiocie tak wielkiej wagi³⁶. Jak zauważa E. Przekop, długość dopuszczalnej przerwy we wspomnianym dokumencie nie została określona i mogła trwać tak długo, jak długo trwała przyczyna, która ją spowodowała. Według wspomnianego autora, z deklaracji Penitencjarii wynikało, że przerwa mogła zaistnieć nie tylko jeden raz, ale nawet kilka razy, jeżeli w każdym wypadku zaistniały uzasadnione przyczyny³⁷. Gregoriankę może celebrować jeden kapłan, albo też kolejno kilku, nawet trzydziestu, w Mszy indywidualnej lub koncelebrewanej.

³⁶ „Tricenario Gregoriano, quod ex improviso impedimento, (e.g. superveniente morbo), aut ex alia rationabili causa, (e.g. celebratione Missae funeris vel sponsalium), interrumpitur, ex dispositione Ecclesiae, fructus suffragii servantur, quos eidem Tricenario praxis Ecclesiae et pietas fidelium hucusque agnoverunt, firma obligatione Sacerdotis celebrantis quamprimum complendi celebrationem triginta Missarum. Ordinarius vero opportune invigilet ne in re tanti momenti abusus irrepserint” (Sacra Congregatio Concilii, Declaratio *De continuitate celebrationis Missarum Tricenarii Gregoriani*, 24.02.1967, AAS, 1967, vol. 59, s. 229–230).

Na marginesie można w tym miejscu wskazać, na zarządzenie Papieża „zawieszające bieg” Mszy św. gregoriańskiej, jakim było motu proprio Benedykta XV z 9.05.1918 r., w którym Ojciec Święty nakazał wszystkim kapłanom zakonnym i świeckim, zobligowanym do sprawowania Mszy *pro populo* w uroczystość św. Piotra i Pawła, odprawić dnia 29.06.1918 r. Mszę w intencji „obecnych potrzeb społeczności ludzkiej”. Zgodnie z dekretem Świętej Penitencjarii z 26.05.1918 r. kapłani, którzy zobowiązani byli tego dnia do odprawienia Mszy gregoriańskiej, mogli pomimo tego celebrować Mszę przepisaną na ten dzień, według intencji Ojca Świętego, bez baczenia na to, że skutkiem tego ciągłość odprawiania Mszy gregoriańskiej zostanie przerwana, pod warunkiem, że następnie uzupełnią bezzwłocznie liczbę Mszy gregoriańskich. Por. Benedictus XV, Motu proprio *De Missa pro praesentibus societatis humanae necessitatibus die XXIX proximi mensis Iunii celebranda*, 9.05.1918, AAS, 1918, vol. s. 225–227; Sacra Poenitentia Apostolica, Decretum *Facultas celebrandi Missam ad mentem Summi Pontificis die XXIX Iunii huius anni pro sacerdotibus qui inceperit “Tricentarium Gregorianum” vel tenentur obligatione applicandi Missam iuxta peculiare foundationum leges*, 26.05.1919, AAS, 1918, vol. 10, s. 255.

³⁷ Por. E. Przekop, *Msze gregoriańskie*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny”, R. 73, 1997, nr 2, s. 151.

II Za kogo można sprawować Mszę

Według nauki Kościoła Eucharystia słusznie jest składana nie tylko za grzechy, kary, zadośćuczynienia i inne potrzeby żyjących wiernych, ale zgodnie z tradycją apostołów również za zmarłych w Chrystusie, jeszcze nie w pełni oczyszczonych³⁸. Kodeks Pio-Benedyktyński zabronił odprawiania publicznie Mszy za ekskomunikowanych (por. KPK z 1917, kan. 809, 2262 § 2 nr 2). Dopuszczone pozostało odprawienie Mszy św. prywatnej³⁹, z zastrzeżeniem jednak, że w przypadku ekskomuniki publicznie znanej należało złożyć Ofiarę w intencji nawrócenia będącego w karach kościelnych⁴⁰. Kwestią, przed którą stanęli kanoniści była potrzeba udzielenia odpowiedzi, czy wolno odprawić Mszę za: osobę niebędącą katolikiem, protestantów, schizmatyków, itp. Zdaniem P. Ch. Auhustine pytanie sprowadzało się do tego, czy osoba jest *vitanda* – której należy unikać czy też można ją tolerować. W przypadku formalnych heretyków, uporczywie zaprzeczających jakiejś prawdzie wiary, lecz będących przy tym eskomunikowanymi przez Stolicę Apostolską (z ogłoszeniem publicznie ekskomuniki) i wyraźnie przy tym imiennie określonymi jako nietolerowalni, nie było żadnej wątpliwości, że nie. Rzecz się jednak przedstawiała inaczej ze zwykłymi niekatolikami. Do wejścia w życie Kodeksu z 1917 r., zgodnie z decyzją Świętego Oficjum, wolno było ofiarować tylko Mszę w intencji nawrócenia schizmatyka⁴¹. Z czasem wolno było sprawować Eucharystię za schizmatyka, jeśli tylko pozostawał tolerowalny. Taka Msza mogła być odprawiana prywatnie, z zastrzeżeniem, że nie wywoła to skandalu⁴².

³⁸ Por. Sobór Trydencki, Sesja 22, 17.09.1562, dz. cyt., s. 640–641; Benedictus XV, Constitutio apostolica *Incruentum Altaris sacrificium*, 10.08.1915, AAS, 1915, vol. 7, s. 401–404.

³⁹ Pod terminem „Msza prywatna” można rozumieć Mszę odprawianą: w prywatnym miejscu, w dniu nieświętecznym, przy małej liczbie wiernych, nie jako Msza konwentualna lub parafialna, przy bocznym ołtarzu lub taka, której owoce aplikowane są za prywatną osobę, albo w czasie, której jedynie kapłan przyjmuje Ciało i Krew Pańską. Por. P. Ch. Augustine, *A Commentary on the New Canon Law*, vol. 4, *On the Sacraments (Except Matrimony) and Sacramental*, London 1920, s. 216.

⁴⁰ Por. tamże, s. 143.

⁴¹ Por. Sacra Congregatio Sancti Officii, Dubium, 19.04.1837, [w:] CIC Fontes, vol. 4, nr 876, s. 160.

⁴² Por. G. Oesterle, *De applicatione S. Sacrificii Missae pro acatholicis et excommunicatis*, „Monitor Ecclesiasticus”, 1959, nr 4, s. 657.

W przypadku osób nieochrzczonych, wolno było aplikować owoce Mszy św. za nich, z dwóch powodów. Po pierwsze osoby te nie podlegały ekskomunice. Po drugie nie było żadnego pozytywnego prawa zabraniającego sprawowania Mszy w takiej intencji. Zgodnie z decyzją Świętego Oficjum z 1865 r., kapłan pozostawał zobowiązany do sprawdzenia przyczyn, którymi kierował się nieochrzczony przy zamawianiu intencji⁴³. W przypadku intencji złej, błędnej, zabobonnej, nie należało przyjmować intencji do momentu naprawienia błędu. Jeśli niechrześcijanin trwał przy błędnej intencji, wolno było po zakomunikowaniu odprawić Mszę według woli Boga. Nie była traktowana jako przesądna intencja zamawiana przez nieochrzczonego, którą zamawiał po to, by być uwolnionym z grzechów, więzienia albo kary wiecznej⁴⁴. Nie uważano również, jako zabobonnych intencji chińskich chrześcijan, składanych przy okazji ofiar palnych za zmarłych zgodnie z ich ostatnią wolą⁴⁵.

11 czerwca 1976 r. Kongregacja Nauki Wiary znacznie złagodziła przepisy dotyczące aplikowania owoców Mszy św. za żywych. Odtąd można było sprawować publicznie Eucharystię za heretyków bez wymienia ich imienia w kanonie Mszy św. pod warunkiem, że podzielali naukę Kościoła katolickiego na temat Komunii⁴⁶.

Kodeks Jana Pawła II zniósł wszelkie zakazy dotyczące ofiarowania Mszy św. (kan. 901)⁴⁷. Jak zauważa W. H. Woestman, mimo że Kodeks z 1983 r. nie zawiera żadnych zastrzeżeń w tym zakresie, to jednak kapłan ofiarujący Mszę za niekatolików, niechrześcijan, heretyków itp., powinien czynić to tak, by unik-

---

⁴³ Por. Sacra Congregatio Sancti Officii, Dubium, 12.07.1865, [w:] CIC Fontes, vol. 4, nr 985, s. 260–261; Sacra Congregatio de Propaganda Fide, Dubium, 11.03.1848, [w:] CIC Fontes, vol. 7, nr 4823, s. 333.

⁴⁴ Por. Sacra Congregatio de Propaganda Fide, Dubium, 11.03.1848, [w:] CIC Fontes, vol. 7, nr 4822, s. 332.

⁴⁵ Por. Sacra Congregatio de Propaganda Fide, Dubium, 6.08.1840, [w:] CIC Fontes, vol. 7, nr 4782, s. 298.

⁴⁶ Por. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum *De Missa publice celebranda in Ecclesia Catholica pro aliis christianis defunctis*, 11.06.1976, AAS, 1976, vol. 68, s. 621–622.

⁴⁷ Por. P. Vere, M. Trueman, *150 Questions Laypeople Aska about Canon Law*, Cincinnati – Ohio 2004, s. 84. (KPK 1983 – *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus fontium adnotatione et indice analytico-alphabetico auctus*, Liberia Editrice Vaticana 1989. Tłum. polskie: *Kodeks prawa kanonicznego*, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984).

nać skandalu lub zdziwienia wśród wiernych⁴⁸. G. Schechy, R. Brown, D. Kelly, A. McGrath w swoim komentarzu do Kodeksu wskazują, że takie intencje mszalne powinny być ogłaszane wspólnocie z dużą roztropnością⁴⁹.

Prawo kapłana do ofiarowania Eucharystii za kogokolwiek wyrażone w kan. 901 KPK z 1983 r., czy też wcześniej obowiązującym kan. 809 z KPK z 1917 r. musi być pogodzone z normami regulującymi odprawianie Mszy św. pogrzebowych. W 1917 r. generalną zasadą było prawo do aplikowania jakąkolwiek Mszy w intencji zmarłych, którzy umarli w łączności z Kościołem. Z drugiej strony, nie można było odprawiać Mszy pogrzebowych w sytuacji, jeśli ktoś był pozbawiony prawa do pochówku kościelnego. W związku z tym nie odprawiano Mszy pogrzebowych za nieochczonych⁵⁰ – niebędących katechumenami (por. KPK 1917, kan. 1239 § 2; KPK 1983, kan. 1183 § 1); notorycznych: heretyków, schizmatyków, masonów, katolików wyznających naukę materialistyczną i antychrześcijańską – zwłaszcza tych, którzy jej bronili i ją popierali⁵¹; niekatolików sprawujących władzę państwową lub pochodzących z królewskiego rodu⁵². Pochówku kościelnego pozbawieni byli ponadto ci, którzy: zmarli w pojedynkach lub na skutek zadanych ran, zdecydowali się skremować swoje ciało⁵³, z rozmysłem popełnili samobójstwo⁵⁴, byli znani jako

⁴⁸ Por. W. H. Woestman, *Sacraments Initiation, Penance, Anointing of the Sick. Commentary on Canons 840–1007*, Ottawa 1992, s. 106.

⁴⁹ Por. G. Shechy, R. Brown, D. Kelly, A. McGrath, *The Canon Law. Letter & Spirit. A practical guide to the code of Canon Law*, London 1985, s. 495.

⁵⁰ Zgodnie z KPK z 1917 r. pogrzebu należało odmówić nieochrzczonym dzieciom katolików, chyba że umarli razem z matką i z nią też były złożone do trumny. Por. F. Bączkiewicz, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 2, Opole 1958, s. 409.

⁵¹ Por. Sacra Congregatio Sancti Officii, *Decretum*, 1.07.1949, AAS, 1949, vol. 41, s. 334.

⁵² Por. Gregorius XVI, *Epistula Officium*, 16.02.1842, [w:] CIC Fontes, vol. 2, nr 499, s. 793–794.

⁵³ Por. Pontificia Commissio ad Codicis Canones Authentice Interpretandos, *Responsa ad proposita dubia. X. De sepultura ecclesiastica*, 10.11.1925, AAS, 1925, vol. 17, s. 583; Sacra Congregatio Sancti Officii, *Instructio De crematione cadaverum*, 19.06.1926, AAS, 1926, vol. 18, s. 282.

⁵⁴ Por. Episkopat Polski, *Instrukcja liturgiczno duszpasterska Episkopatu o pogrzebie i modłach za zmarłych*, 13, 5.05.1978, [w:] *Dokumenty duszpastersko-liturgiczne Episkopatu Polski 1966–1998*, Lublin 1999, s. 282.

publiczni grzesznicy⁵⁵, zostali ukarani interdyktem lub ekskomuniką – wymierzoną lub deklarowaną (por. KPK 1917 r., kan. 1240)⁵⁶.

Mimo że zakaz sprawowania Mszy pogrzebowej nie wykluczał możliwości odprawienia Mszy prywatnej, niemającej związku z nabożeństwem pogrzebowym, to jednak pamiętano wypowiedź Świętego Oficjum z 1875 r., która wydawała się zabraniać kapłanom przyjmować intencji od krewnych zmarłych niekatolików, za spokój ich duszy⁵⁷. Zdarzali się jednak autorzy twierdzący, że wolno było kapłanowi w takiej sytuacji przyjąć Mszę prywatną z zastrzeżeniem, że odprawi ją według intencji zgodnej z wolą Bożą, jak tylko okoliczności mu na to zezwolą. Należy zaznaczyć, że zgodnie z wolą ustawodawcy wyrażoną w kodeksie Pio-Benedyktyńskim prywatna Msza za zmarłych niekatolików była dozwolona⁵⁸.

Jak zauważa Z. Janczewski, poważną zmianę w prawodawstwie zezwalającym na pochówek katolicki przyniósł *Mszał Rzymski* z 1970 r.⁵⁹. Zezwalał on na pogrzeb dziecka zmarłego przed chrztem, pod warunkiem, że jego rodzice chcieli, aby ich dziecko było ochrzczone i ordynariusz miejsca zezwolił na pogrzeb⁶⁰. Od 1976 r. każdorazowa zgoda ordynariusza miejsca na pogrzeb dziecka nieochrzczonego nie była potrzebna. Zastąpiło ją ogólne upoważnienie Konferencji Episkopatu Polski⁶¹.

11 czerwca 1976 r. Kongregacja Nauki Wiary zezwoliła na odprawienie publicznej Mszy za zmarłych niekatolików, jeśli rodzina lub przyjaciele zmarłego prosili o odprawienie jej z pobudek religijnych i zdaniem ordynariusza zacho-

---

⁵⁵ Por. Sacra Congregatio pro Doctrina Fidei, Decretum *De sepultura ecclesiastica*, 20.09.1973, AAS, 1973, vol. 65, s. 500; Episkopat Polski, Instrukcja..., dz. cyt., 14–15, s. 282–283.

⁵⁶ Jak zaznacza Petrani, biorąc pod uwagę szczególne okoliczności, można było dopuścić do pogrzebu kościelnego osoby, które dopuściły się przestępstwa. Por. A. Petrani, *Pozbawienie pogrzebu kościelnego*, „Ateneum Kapłańskie”, 1947, t. 47, s. 61–65.

⁵⁷ Por. Sacra Congregatio Sancti Officii, Dubium, 7.04.1875, [w:] CIC Fontes, vol. 4, nr 1041, s. 357.

⁵⁸ Por. P. Ch. Augustine, *A Commentary...*, dz. cyt., s. 145.

⁵⁹ Por. Z. Janczewski, *Ewolucja przepisów dotyczących pogrzebu kościelnego od Kodeksu prawa kanonicznego z 1917 r.*, „Prawo Kanoniczne”, R. 43, 2000, nr 1–2, s. 135.

⁶⁰ Por. *Missale Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli p. VI promulgatum*, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1970, s. 885.

⁶¹ Por. *Wprowadzenie do Obrzędów pogrzebu* 22 e, [w:] *Obrzędy pogrzebu dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1977, s. 20.

dziło niebezpieczeństwo zgorszenia wiernych. W modlitwie eucharystycznej nie należało wymieniać imienia zmarłego⁶².

Wraz z promulgacją Kodeksu Jana Pawła II grono osób, którym powinno się odmówić pogrzebu katolickiego, zostało ponownie ograniczone do: notorycznych apostatów, heretyków, schizmatyków; osób które wybrały spalenie swojego ciała z motywów przeciwnych wierze katolickiej; jawnych grzeszników, którym nie można przyznać pogrzebu bez publicznego zgorszenia wiernych (por. KPK 1983, kan. 1184).

Na marginesie należy zauważyć, że według definicji legalnej zamieszonej w kan. 751 KPK z 1983 r. – „apostazją” jest całkowite porzucenie wiary chrześcijańskiej, dokonane przez osobę ochrzczoneą. Jak zauważa J. Syryjczyk, powstaje ona nie tylko przez odrzucenie wszystkich praw wiary chrześcijańskich, ale także przez zaprzeczenie prawdom fundamentalnym dla religii. Zgodnie z przytoczonym kan. 751 „herezją” nazywa się uporczywe, po przyjęciu chrztu, zaprzeczanie jakiejś prawdzie, w którą należy wierzyć wiarą boską i katolicką, albo uporczywe powątpiewanie o niej. Heretyk nie neguje w całości Objawienia Bożego, jak to czyni apostata, lecz odstępuje od pewnych prawd objawionych, które Kościół podaje do wierzenia. Herezją nie jest prosty sprzeciw wobec doktryny Kościoła, ani też czysto psychologiczna świadomość o rozbieżności własnych poglądów z Magisterium Kościoła. Herezję cechuje świadome i wolne działanie przeciw Kościołowi i Urzędowi Nauczycielskiemu Kościoła. Jak zauważa J. Syryjczyk, pomiędzy przestępstwem herezji a apostazji nie ma żadnej różnicy jakościowej, zachodzi jedynie ilościowa⁶³. Kanon 751 Kodeksu Jana Pawła II podaje także definicję „schizmy”, która oznacza odmowę uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymskiego lub odmowę trwania we wspólnocie z członkami Kościoła, którzy zwierzchnictwo to uznają. Schizmę konstituuje tylko takie nieposłuszeństwo względem papieża, które neguje jego prymat lub dotyczy spraw związanych z jednością Kościoła. Przestępstwem schizmy nie jest zwykle nieposłuszeństwo wobec nakazów papieża. Należy zaznaczyć, że nieposłuszeństwo to nie może dotyczyć jednak dziedziny wiary, gdyż w przeciwnym wypadku stanowiłoby przestępstwo herezji. Przestępstwo schizmy może być popełnione tylko z dużą winą moralną, a także powinna je cechować uporczy-

⁶² Por. „Notitiae”, 1976, 12, s. 364–365.

⁶³ Por. J. Syryjczyk, *Problem apostazji od wiary w projektach nowego prawa kościelnego*, „Prawo Kanoniczne” R. 25, 1982, nr 3–4, s. 177–185.

wość sprawcy. Katolik, który nie chce podlegać papieżowi i neguje jakąś prawdę wiary, popełnia dwa przestępstwa – schizmy i herezji⁶⁴.

Jak twierdzi J. M. Huels, wyrażenie „notoryczny” użyte w kan. 1184 Kodeksu Jana Pawła II, powinno być rozumiane zgodnie ze zwyczajnym znaczeniem słowa, publicznie znanym⁶⁵. Według doktryny przez notoryczną herezję, apostazję bądź schizmę, nie trzeba rozumieć tylko i wyłącznie prawnie określonej decyzji, lecz wystarczy jakakolwiek fakt notoryczny (jak np. notoryczne przyłgnięcie do heretyckiej bądź schizmatyckiej sekty)⁶⁶.

Kremacja ciała z powodu przeciwnego wierze chrześcijańskiej w dzisiejszych czasach jest mniej powszechna niż to kiedyś bywało, ponieważ aktualnie nie wynika ona z przyczyn religijnych, lecz osobistych, rodzinnych oraz społecznych, niemających nic wspólnego z religią bądź niebędących wyrazem sprzeciwu wobec wiary chrześcijańskiej. Tylko w przypadku wyraźnej intencji kremacji ciała, jako sprzeciwu wobec wiary chrześcijańskiej, która byłaby notoryczna publicznie bądź znana, właściwe jest odmówienie kościelnego pogrzebu, ponieważ w przeciwnym razie może zostać zniszczona reputacja zmarłej osoby.

W przypadku odmowy pogrzebu kościelnego jawnym grzesznikom koniecznie musi zachodzić równocześnie drugi warunek wyszczególniony w kan. 1184 § 1 nr 3 KPK z 1983 r. – mianowicie – publiczne zgorzenie wiernych. W przypadku, gdyby pogrzeb jawno grzesznika nie wywołał skandalu, nie zachodzą przesłanki do odmowy pogrzebu kościelnego. Podstaw do odmowy pogrzebu nie ma również w przypadku, gdy życie zmarłego w grzechu nie było jawne⁶⁷.

Wracając do przerwanej wątku, zgodnie z normą zawartą w kan. 1185 Kodeksu z 1983 r., pozbawienie pogrzebu zawiera w sobie także odmowę odprawienia jakiegokolwiek Mszy pogrzebowej. Nie jest zgodne z prawem odprawienie publicznie Mszy św. za kogokolwiek pozbawionego prawa do pogrzebu kościelnego, nawet bez obecności ciała oraz bez zachowania specjalnych rytów

---

⁶⁴ Por. tenże, *Kanoniczne prawo karne*, Warszawa 2003, s. 19–33; E. Tejero, *The Teaching Office of the Church*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 3/1, Montreal – Chicago 2004, s. 36–38.

⁶⁵ Por. J. M. Huels, *Other acts of Divine Worship*, [w:] *New Commentary on the Code of Canon Law*, red. J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green, Mahwah 2000, s. 1412.

⁶⁶ Por. J. L. Santos, *Church Funerals*, [w:] *Exegetical Commentary on the Code of Canon Law*, vol. 3/2, Montreal – Chicago 2004, s. 1701.

⁶⁷ Por. tamże.

złączonych z Mszą św. pogrzebową.⁶⁸ Jak zauważa Z. Janczewski, nie ma już zakazu sprawowania w takich przypadkach Mszy rocznicowej, choć należałoby to uczynić niepublicznie, tak by uniknąć zgorszenia oraz zdziwienia wiernych. Wolno też odprawiać Mszę św. w intencji zmarłego według formularza innego niż pogrzebowy⁶⁹.

Podsumowanie

Skuteczność owoców Mszy św. zależy nie tylko od Chrystusa, ale również od dyspozycji, woli, akceptacji tych, za których jest ofiarowana. Według teologów i liturgistów Msza św. może w jednym czasie przynieść trzy rodzaje owoców duchowych. Pierwszą kategorię stanowią tzw. owoce wspólne (*generalis, comunis, universalis*), które obdarowują cały Kościół. Drugą grupę owoców Mszy św. stanowią owoce osobiste (*specialissimus*) – spływają na składającego ofiarę kapłana i nie mogą być ofiarowane nikomu innemu za złożone w tym celu stypendium. Trzecią grupę owoców teolodzy określili terminem: specjalne – szczególne (*ministerialis, medius*) – ta część owoców (łask) jest pozostawiona do wolnej dyspozycji celebrującego Eucharystię kapłana i spływa, wskutek wyraźnej aplikacji kapłana celebrującego, na tego, za kogo Msza św. jest sprawowana.

Według nauki Kościoła Eucharystia słusznie jest składana nie tylko za grzechy, kary, zadośćuczynienia i inne potrzeby żyjących wiernych, ale zgodnie z tradycją apostołów również za zmarłych w Chrystusie, jeszcze nie w pełni oczyszczonych. Wierni zawsze mogą łączyć swoje intencje i ofiary, aby została odprawiona jedna Msza św. w ich intencji. Z owocami specjalnymi Mszy św. związana jest też tzw. Msza gregoriańska – polegająca na aplikowaniu owoców Mszy św. w intencji zmarłego przez trzydzieści dni bez jakichkolwiek przerw (z możliwymi pewnymi wyjątkami).

Kodeks Pio-Benedyktyński zabronił odprawiania publicznie Mszy za ekskomunikowanych. 11 czerwca 1976 r. Kongregacja Nauki Wiary znacznie złagodziła przepisy dotyczące aplikowania owoców Mszy św. za żywych. Odtąd można było sprawować publicznie Eucharystię za heretyków bez wymieniania ich imienia w kanonie Mszy św. pod warunkiem, że podzielali naukę Kościoła

⁶⁸ Por. J. M. Huels, *Other acts...*, dz. cyt., s. 1413.

⁶⁹ Por. Z. Janczewski, *Ewolucja przepisów...*, dz. cyt., s. 138–139.

katolickiego na temat Komunii. Nowy Kodeks Jana Pawła II zniósł wszelkie zakazy dotyczące ofiarowania Mszy Świętej, jednakże prawo kapłana do ofiarowania Eucharystii za kogokolwiek wyrażone w kan. 901 KPK z 1983 r., czy też wcześniej obowiązującym kan. 809 z KPK z 1917 r. musi być pogodzone z normami regulującymi odprawianie Mszy św. pogrzebowych.

Application of the Holy Mass fruits

Summary

The application of the Mass presupposes the doctrine of the Catholic theology about the various fruits of the Mass. Three kinds of fruits or effects are usually recognized: the holy sacrifice benefits the entire Church (a general fruit – *generalis, comunis, universalis*); it benefits the celebrating priest himself (a very special fruit – *specialissimus*); the Mass may be applied to the specific intentions of the celebrant (a special fruit – *ministerialis, medius, specialis*). The application must be “objectively determined” and it must be made before the consecration.

According to the Code of canon law from 1983, the Mass may be applied for anybody. That norm is considerably different from its correlate in the 1917 code which said that Mass may be applied for the in purgatory or for the living with the exception of public Masses for the excommunicated. Private Masses could be applied for tolerated excommunicates, which included baptized non-Catholics, but for excommunicates who must be avoided, a private Mass could be applied only for their conversion.

Today the limitations refer to situations in which the application of the Mass constitutes a public (know) event. A funeral Mass may not be celebrated for those who have been excluded from ecclesiastical funerals in can. 1185 CIC.